

30.09.2022

Група 32

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 19-20

Тема уроку: УКРАЇНА В ПЕРІОД СИСТЕМНОЇ КРИЗИ СОЮЗУ РАДЯНСЬКИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ РЕСПУБЛІК

Хід уроку:

1. Перегляньте відео: <https://www.youtube.com/watch?v=f1H5tP4Oh-s>

2. Опрацюйте конспект уроку:

ДИСИДЕНТСЬКИЙ РУХ

Причини активізації дисидентського руху в другій половині 60-х – на початку 70-х рр.:

- інтервенція радянських військ у Чехословаччину в 1968 р., яка викликала хвилю протестів;
- нарада з безпеки та співробітництва в Європі в 1975 р., на якій керівники Радянського Союзу підписали Гельсінський акт, що передбачав гарантію громадських прав і свобод на територіях країн-учасниць наради;
- ігнорування конституційних прав людини в СРСР;
- репресії проти інакомислячих;
- видання у Львові В.Чорноволом самвидавничого журналу «Український вісник» (1970 р.).

Самвидав – у СРСР неофіційне копіювання і розповсюдження творів, не схвалених радянським режимом.

Форми діяльності дисидентів:

- створення підпільних і легальних груп та організацій;
- розповсюдження нелегальних видань («самвидав»);
- порушення національної проблеми на різних наукових конференціях;
- організація Шевченківських свят, вечорів пам'яті Лесі України, Івана Франка тощо;
- створення гуртків вивчення вітчизняної історії, клубів творчої молоді;
- організація мітингів протесту, демонстрацій, пікетувань;
- надсилання письмових заяв («відкритих листів») до вищих органів влади в СРСР та УРСР, до міжнародних організацій.

Форми репресій проти дисидентів:

- залякування (спеціальні «бесіди» в органах КДБ, організація різноманітних «кампаній» у пресі);
- застосування адміністративних санкцій (догани, звільнення з роботи);
- арешти та ув'язнення;
- ізоляція у психічних лікарнях.

Видатні представники українського дисидентського руху:

М.Горинь, В.Марченко, В.Стус, Л.Лук'яненко, В.Чорновіл, М.Руденко, І.Світличний, С.Хмара, В.Лісовий...

Основні напрями дисидентського руху в Україні

1. **Правозахисне (демократичне) дисидентство**, репрезентоване в Росії А.Сахаровим, О.Солженициним..., а в УРСР — Українською Гельсінською Групою (УГГ), тобто групою сприяння виконанню Гельсінських угод щодо прав людини, які були підписані СРСР 1975 р.

- УГГ була утворена в листопаді 1976 р. в Києві.

- Її очолив письменник **М. Руденко**. До складу входили О.Бердник, **генерал П.Григоренко**, Л.Лук'яненко, І.Кандиба, М.Маринович та інші, всього 37 осіб.

- Підтримувала зв'язок з московськими правозахисниками А.Сахаровим, Ю.Орловим та ін.

- **Завдання:** ознайомлювати українське суспільство з Декларацією прав людини ООН, збирати докази порушення владою прав людини, національних прав в Україні, домагатися безпосереднього контакту України з іншими країнами, акредитації в республіці представників закордонної преси, вільного обміну інформацією та ідеями.

- До 1980 р. майже три чверті Української Гельсінської групи отримали терміни ув'язнення від 10 до 15 років. Решті дозволено було емігрувати.

2. Релігійне дисидентство, що мало на меті боротьбу за фактичне, а не декларативне визнання свободи совісті. В Україні воно вело боротьбу за відновлення **українських греко-католицької та автокефальної православної церков**, за свободу діяльності протестантських сект. Найяскравішими представниками цієї течії були Г.Вінс, І.Гель, **В.Романюк, Й.Тереля**.

3. Національно орієнтоване дисидентство, яке рішуче засуджувало шовінізм, імперську політику центру, форсовану русифікацію, виступало на захист прав і свобод усіх народів та їхню співпрацю в боротьбі за умови життя, гідні цивілізованого світу. До цього напряму належать **І. Дзюба, С.Караванський, В.Мороз, В.Чорновіл** та ін.

Ідеологічний спектр дисидентського руху в Україні був надзвичайно широким: від марксистської платформи (П.Григоренко) до націонал-комуністичної (І. Дзюба), а від неї - аж до платформи, близької інтегральному націоналізму Д. Донцова та ідеології ОУН (В. Мороз).

Репресії влади проти українського дисидентського руху

У **вересні 1965 р.** Україною прокотилася **перша хвиля** арештів проти дисидентів: у Києві, Одесі, Феодосії, Львові, Івано-Франківську, Тернополі, Луцьку. Жертвами репресій стали діячі української культури, студенти, робітники. Серед них І. Світличний, М. Горинь, М. Озерний, Я. Гаврич, Б. Горинь, М. Осадчий, О. Мартиненко та ін.

Численні арешти викликали **протести**. **4 вересня 1965 р.** було влаштовано маніфестацію проти репресій у **Київському кінотеатрі «Україна»**. У цій акції брали участь І. Дзюба, В. Стус, В. Чорновіл та ін.

У грудні 1965 р. І. Дзюба надіслав лист на ім'я першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста та Голови Ради Міністрів УРСР В. Щербицького з протестом проти арештів, до якого додав роботу **«Інтернаціоналізм чи русифікація?»**. Проте це не зупинило репресій.

У **1966 р.** над 20 заарештованими відбулися політичні процеси. Такі дії офіційних властей зумовили публікацію за кордоном **1967 р. документальної збірки В.Чорновола «Лихо з розуму»**. В.Чорновола було засуджено на три роки.

Навесні **1968 р. 139 українських діячів науки, літератури та мистецтва** звернулися з листом до Л.Брежнєва, О. Косигіна, М.Підгорного, у якому висловлювали рішучий протест проти арештів в Україні та утисків української культури.

У **1970 р.** починається **нова хвиля репресій** (червень 1970 р. - другий арешт В.Мороза та 30 його однодумців), яка набирає особливої сили на **початку 1972 р.** У цей час заарештовані Є.Сверстюк, І.Світличний, В.Чорновіл, І.Дзюба, **В.Стус (помер у в'язниці 1985 р.)**, І.Калинець та ін. Свою роль у цих драматичних подіях відіграло засідання Політбюро ЦК КПРС, що відбулося **30 грудня 1971 р.**, на якому було вирішено провести всесоюзну кампанію щодо ліквідації дисидентського руху і самвидаву. Ця акція дістала оперативне число «24».

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ

У 60-х рр. зароджується у літературно-мистецькому житті явище «шістдесятників» як наслідок хрущовської «відлиги» та лібералізації.

Шістдесятники - нове покоління митців, які відійшли від шаблонної тематики попередніх часів, не закликали до боротьби за мир, не писали про передовиків колгоспників і робітників заводів, а виходили з того, що «...поезія має бути поезією, а не агітацією у віршованій формі».

Кризові явища у соціально-економічній сфері **70-80-х рр.** боляче вдарили по всьому духовному життю українського суспільства. Стан народної освіти не міг уникнути кризи, зважаючи на постійне скорочення витрат на її потреби. **Посилювався русифікаторський тиск.** Парадоксальна ситуація склалася в кінематографії: з

20 фільмів кіностудії ім. О. Довженка українською мовою знімалися 2-3, переслідування й репресії не обминули талановитих **режисерів** — **С. Параджанова, Ю. Ілленка, І. Миколайчука**.

Освіта	<u>1972 р. – перехід до загальнообов’язкової середньої освіти.</u> 1978 р. — Постанова ЦК КПРС «Про посилення вивчення та викладання російської мови та літератури» («Брежнєвський циркуляр»)
Наука	У 60-70-ті рр. найвизначніші науково-дослідні інститути: Харківський фізико-технічний інститут, Інститут теоретичної фізики (М. Боголюбов), Інститут кібернетики (В. Глушков), Інститут електрозварювання (В. Патон) На цей час продовжується розвиток фундаментальних досліджень і прикладної науки, але низький рівень фінансування.
Література	Перша половина 60-х рр. («шістдесятники») — І. Драч, М. Вінграновський, В. Коротич, Є. Гуцало, В. Дрозд, В. Стус, В. Шевчук 1963 р. — початок переслідувань В. Стуса, Л. Костенко, М. Вінграновського, І. Драча, літературознавців І. Дзюби, І. Світличного <u>1968 р. — цькування О. Гончара за роман «Собор»</u>
Мистецтво	60-70-ті рр. — в музичному мистецтві працюють О. Білаш, П. Майборода, І. Шамо, С. Сабодаш ; Державний заслужений академічний народний хор ім. Г. Вірьовки, капела «Думка», етнографічний ансамблі «Гомін» (заборонений в 1971 р.) <u>70-ті рр. — поширення поетичного кіно: сценарії І. Драча, Ю. Ілленка</u> «Криниця для спраглих», «Вечір напередодні Івана Купала». Переслідування кінорежисерів Ю. Ілленка, С. Параджанова, І. Миколайчука та ін.

3. Виконайте самостійну роботу:

1 питання

Укажіть одну з ознак дисидентського руху в Україні в другій половині 1960 — першій половині 1980-х рр.?

Амирний, ненасильницький характер боротьби

Бпоширення руху лише в західних областях України

Вкоординація масових антиурядових акцій з московськими групами

Гдомінування релігійної течії, її підтримка православною церквою

2 питання

Про активізацію дисидентського руху в Україні в другій половині 1970-х рр. свідчить

Астворення Української робітничо-селянської спілки.

Бпоява праці І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?».

Ворганізація в Києві клубу творчої молоді «Сучасник».

Гдіяльність Української Гельсінської групи.

3 питання

Одне із завдань Української Гельсінської групи — це

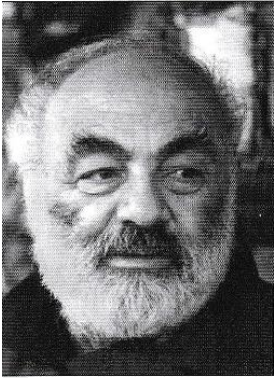
Авідновлення в правах несправедливо засуджених, звинувачених осіб.

Бзасудження фактів втручання СРСР у справи країн Східної Європи.

Вознайомлення української громадськості з Декларацією прав людини.

Гунесення до Конституції УРСР положення про свободу віросповідання.

4 питання

АМ. Руденка, письменника, автора поезій «Всесвіт у тобі»; керівника Української Гельсинської групи.

БС. Параджанова, кінорежисера, автора фільмів «Тіні забутих предків», «Колір гранату».

ВВ. Стуса, поета, автора збірок «Круговерть», «Зимові дерева»; члена Української Гельсинської групи.

ГЄ. Сверстюка, філософа, письменника, дисидента, автора збірки «Блудні сини України».

5 питання

Прочитайте уривок зі спогадів режисера Ю. Ілленка та дайте відповідь на запитання.

«Увечері 4 вересня 1965 року у кінотеатрі «Україна» зібралася вся еліта Києва. Фільм був розкручений... тому його й використали організатори акції протесту. ...Із зали піднімається _____ з букетом. Говорить теплі слова, вручає квіти, раптом повертається і звертається до зали: «Почалися арешти, повторюється 37-й рік...» ...Всакає _____ і кричить українською крізь гул запущеної чекістами сирени: «Хто проти тиранії – встаньте!»

Прізвища яких громадських діячів пропущено в уривку?

АІ. Дзюба, В.Стус

БВ. Стус, Л. Лук'яненко

ВЛ. Лук'яненко, В. Чорновіл

ГВ. Чорновіл, М. Руденко

6 питання

Установіть відповідність між переліками понять і термінів, які потрібно використовувати, характеризуючи вказані періоди історії України.

1 операція «Вісла», «ждановщина», «космополітизм», «лисенківщина»

А Україна під час Другої світової війни (1939–1945 рр.)

2 «розвинутий соціалізм», «застій», правозахисник, «самвидав»

Б Післявоєнна відбудова та розвиток України (1945 — початок 1950-х рр.)

3 депортація, план «Ост», «новий порядок», рух Опору

В Україна в умовах десталінізації (1953–1964 рр.)

4 «лібералізація», «відлига», раднаргоспи, «шістдесятники»

Г Україна в період загострення кризи радянської системи (середина 1960 — початок 1980-х рр.)

Д Розпад Радянського Союзу та відродження незалежності України (1985-1991 рр.)

Домашнє завдання:

1. Опрацювати конспект
2. Виконайте самостійну роботу

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати номер групи, назву навчальної дисципліни, номер уроку, ПІБ.